

**Rukověť dopravního a přepravního práva v
jeho českém, mezinárodním a evropském
rozměru**

Dopravní a přepravní právo (B-MPOS)

Mezinárodní dopravní právo (M-PVP)

Filip Křepelka

4. lekce

**Přeprava jako právní vztah a jeho rysy, další smluvní
typy významné pro dopravu**

Pojetí kapitoly/lekce

- Přepavní smlouva jako jádro kapitoly/ lekce.
- Bude probíraná do podrobností.
- Budou zmiňované hraniční jevy: spolujízda včetně organizované.
- Dále se uvedou překrývající se smluvní typy zahrnující přepravu: zasilatelství (spedice), provoz dopravního prostředku a zájezd
- Jako součást přepravní smlouvy nákladu se připomene kupní smlouva a její provázání s přepravou.
- Závěrem se uvedou další smluvní typy: parkování, oprava a údržba, kontrola, skladování nákladu, koupě nového/ojetého dopravního prostředku, nájem dopravního prostředku.

Doprava jiného / pro jiného

- Dále snaha pojmut společně jednotlivé druhy dopravy / přepravy: silniční/cestná, železniční, letecká, říční (vnitrozemská plavba), námořní.
- Zase základní rozlišení přeprava osob / nákladu / hraniční případy (zavazadla, zásilky, zemřelí?, zvířata?).
- Odlišení vlastní dopravy při dopravě pro jiného.
- Doprava ve prospěch jiného neboli přeprava.
- To předpokládá odlišení dopravce a cestujícího / odesílatele / příjemce.

Spolupráce více dopravců / zákazník.

- Při jedné přepravě je možná spolupráce více dopravců.
- Může (překládání mezi druhy dopravy), ale nemusí zahrnovat změnu dopravního prostředku (železniční doprava v Evropě).
- Vypořádání jízdného: smlouvy či nějaké právní uspořádání.
- Vypořádání odpovědnosti za škodu / újmu.
- Cestující (bez ohledu na to, kdo platí).
- Odesílatel / příjemce (nemusí / může být totožný).
- Anonymita u některých druhů dopravy (absence evidence cestujících kupujících si běžné jízdenky)
- Popř. absence jejich soustavného legitimování (tj. možnost vydávání se za jiného) při letmé evidenci.

Smluvní vztah – přepravní smlouva

- Právní rámce:
- Obecný vnitrostátní právní rámec: smlouva o přepravě osob / nákladu podle §§ NOZ.
- Zvláštní rámce pro jednotlivé druhy dopravy v příslušných zákonech.
- Vyhláška č. 175/2000 Sb., přepravní řád pro osobní silniční a železniční dopravu provádějící vícero zákonů.
- Jejich existenci předpokládají či dokonce vyžadují dopravní zákony.

Povaha právních podmínek

- Veřejnoprávní imperativní předpisy: týkající se provozu, dopravních prostředků...
- Převaha kogentních pravidel (tj. nelze se odchýlit): kvůli přehlednosti a jednoduchosti.
- Omezená vůle přepravců v mezích výše uvedeného připouštět více výjimek.

Přeprava vnitrostátní a mezinárodní (rozlišení)

- Překračování státních hranic.
- Rozdílné u jednotlivých druhů dopravy.
- Uplatnění právních úprav na jednotlivé druhy přepravy.
- Přímá úprava pro mezinárodní přepravu zjevně žádoucí...
- Mezinárodní smlouvy zakládající přímou úpravu: CMR – nákladní silniční doprava, CIM – nákladní železniční doprava, CIV – osobní železniční doprava, Montrealská (Varšavská) úmluva – osobní letecká doprava, Haag-Visby pravidla – nákladní námořní doprava.
- Nutnost zkoumat, zda dotčený stát je smluvní stranou!
- Oproti jiným odvětvím daleko větší podíl kogentních pravidel.

Hrají ještě nějakou roli kolizní normy a národní právo?

- Je úprava mezinárodními smlouvami, popř. v EU nadnárodním právem vyčerpávající?
- Pokud ne, použijí se ještě národní pravidla soukromého práva.
- Národní, nadnárodní či mezinárodní prameny pak určují, které národní právo se použije.

Povinnost přepravce uzavírat smlouvu – osobní doprava

- Smluvní přímus / kontraktační povinnost
- Ochrana spotřebitele.
- Antidiskriminační právo – máme přímo legendární případy uplatnění (rebelie proti segregaci v USA).
- Zvláště jako dopravní obslužnost (případ Mojžíř).

Nákladní doprava – obecně svoboda?

- Mohlo by být relevantní též u nákladní dopravy pro individuální potřeby.
- Diskriminace jednotlivců jako spotřebitelů podobně jako v osobní dopravě.
- V komerční sféře však obecně smluvní svoboda.
- Soutěžní právo u nákladní dopravy pro individuální a komerční potřeby.

Řešení nedostatku kapacit.

- Limit ... vyčerpání kapacity.
- Za normálních podmínek působení tržních sil: zvýšení ceny či zvýšení přepravní kapacity.
- Za mimořádných podmínek státní intervence.
- Případná opatření dávající dostupnost osobní či nákladní přepravy.

Uzavírání smlouvy – tradiční a elektronizace

- Smlouva o přepravě: ústní / nebo písemná (samozřejmě nikoli ruční)?
- Jízdní doklady: též další doklady, mj. služební průkazy, osvědčení věku a dalších titulů pro přepravu, představitelná též legální jízda zdarma.
- Různé jízdenky z hlediska plnění (na konkrétní spoj, na určité období, různé slevy, zákaznické výhody, volná dostupnost po určité období).
- Mezinárodní jízdenky.
- Letenky a lodní lístky: zvláštní jednotná pravidla.
- Elektronizace – trend poslední doby... SMS, internetový nákup, dokladování jízdenek pomocí elektronických nástrojů...

Zprostředkování jízdenky/letenky

- Jen část dopravců si zabezpečuje prodej sama.
- Tradiční zprostředkování – lístky MHD např. trafiky, knihkupectví.
- Jízdenky jako ceniny (podobně poštovní známky apod).
- Nasmlouvané agentury pro prodej letenek/lodních lístků (ale také ubytování): různé cestovní kanceláře apod.
- Dokument jako doklad pro budoucí použití.
- Evropské železnice prodávající mezinárodní jízdenky též pro další železniční podniky.
- Zprostředkování se vytrácí díky internetovému prodeji.
- Město Brno – prodej „šalinkarty“ pomocí BrnoID?

Zprostředkování II - složité

- Vyhledávání levného spojení.
- Vyhledávače umožňující vyhledání levného spojení.
- Otázka regulace reklamy.
- Vyhledávače levného spojení: příklad v Česku usídleného globálně působícího Kiwi. Spory o vypořádání v případě problémů: pro koho vlastně Kiwi pracuje?

Jízdenka jako doklad

- Dříve papírový dokument.
- Převoditelný či na jméno?
- Doklad pro kontrolu.
- Domněnka: neschopnost předložení –
- Doklad do účetnictví při vykazování přepravy jako nákladů.

Kontrola jízdenky

- Neschopnost předložit ke kontrole.
- Domněnka - černý pasažér.
- Papírová jízdenka.
- Ovšem co elektronická jízdenka...?
- Nemožnost nahrát, nemožnost prověřit (nefunkční kód, vybité nosiče, výpadek připojení)... Předpoklad...
- Oslabení předpokladu ovšem v některých systémech – např. možnost dodatečného doložení v DPMB...
- Obtížnost až nemožnost dokladování v případě nehody.
- Domněnky?

Nákladní / náložní list

- Pro nákladní dopravu národní či mezinárodní unifikace písemné dokumentace.
- Nákladní list.
- Vymezení obsahu nákladního listu: co, odkud, kam.
- Stanovené požadavky na obsah nákladního listu.
- Otázka zásilky.
- Vyhотовování nákladního listu pro každé vozidlo zvláště – s ohledem na možný různý osud.
- Elektronizace nákladních listů?

Otevřená jízdenka, jízdenka na přesný spoj, rezervace osobní přepravy

- Otevřená jízdenka - možnost cestovat kterýmkoli spojem
- Jízdenka vázaná na spoj
- Rezervace cesty / rezervace místa (ve vlacích, kde lze cestovat bez místa).
- Odstoupení od záměru cestovat (zadarmo, se ztrátou či za poplatek).
- V letecké dopravě snaha vytěžovat letadla nadoraz, problematika nadpočetných letenek a řešení při velkém zájmu. Tradičně různé ceny pro různé lety.
- V autobusové a železniční dopravě – snaha po rozložení zátěže při zajišťování dostupnosti vedla v posledních letech díky informačním technologiím.

Kapacita nákladní přepravy v určitém čase

- S ohledem na povahu spíše objednávání pro určitý čas/období.
- Snaha omezit potřebu skladování.
- Výroba podle potřeby, suroviny a polotovary podle potřeby výrobce.
- Ovšem nedostatek.
- Skladování jako součást či doprovod přepravy či dopravy pro vlastní potřeby.
- Skladování v dopravních prostředcích a ve skladech.
- Samozřejmě jinak bude v případě vlastních parkovacích míst, vleček, automobilů, vagonů...

Jízdné / přepravné

- Všeobecná snaha dopravců v osobní dopravě mít zapláceno předem či během jízdy.
- Úhrada jako způsob uzavření smlouvy?
- Co uzavírání a hrazení ve vozidle samotném?
- Hotovost, elektronická úhrada.
- Pravidla pro platby v jednotlivých státech a také v jednotlivých platebních systémech (platby kartami, platby převodem na účet).
- Doklad o úhradě – jízdenka a jízdní doklad, co když chybí (při nehodě)?

Související peněžní služby

- Nakládání s hotovostí v zázemí dopravy.
- Vsuvka: Převážení hotovosti jako mimořádně cenného nákladu.
bezpečnostní opatření
- Pravidla pro nakládání s hotovostí včetně převážení přes hranice.
- Bezhotovostní styk: platební karty.
- Napojení platebních terminálů zázemí či v dopravních prostředcích („Pípní a jed“ brněnského DPMB).
- Používání platebních karet jako nosiče jízdenky...

Plnění v osobní přepravě

- Přeprava mezi stanovenými místy.
- Pokud možno podle jízdního řádu.
- Není-li stanoveno jinak, samozřejmě může být jiná trasa (objížďky, výluky).
- Kvalitativní parametry přepravy (přepravní třídy jednotlivých dopravních prostředků)
- + patřičné příslušenství a doprovodné služby
- (zahrnuje třeba stravu v autokarech, letadlech, lodích)
- Rozdávané předměty, připojení k internetu...
- Chování ostatních cestujících vůči cestujícímu má často zásadní dopad na úroveň...

Plnění v nákladní přepravě

- Jednotlivé druhy nákladu potřebující přepravu v odlišných automobilech / vagónech / prostorech letadel.
- Míra ochrany před ztrátou, odcizením, poškozením.
- Zvláštní zabezpečení při převozu – je třeba.
- Speciální kategorie zboží: zvířata, zemřelí.
- Různé úřady mohou kontrolovat v případě převozu či podezření...
- V některých případech tedy nutnost vymezení přepravovaného zboží.
- V některých případech vysoká očekávání na dochvilnost, v jiných případech na tom nezáleží.
- Samozřejmě ještě více než v osobní dopravě nezáleží na cestě, není-li nějaké zvláštní ujednání či standard.
- Tomu může odpovídat

Nepřipuštění k přepravě

- Nezpůsobilý cestující:

Opilost, špinavost, viditelně problematický zdravotní stav, během pandemie všude a epidemií jednotlivě „infekčnost“ či dokonce „suspektní“ (požadavky testů).

Co děti, zdravotně postižení vyžadující doprovod či pomůcky?

„Černé seznamy“ v některých zemích... Jinde by se považovalo za diskriminaci.

- Nezpůsobilý náklad:

- Náklad z provozních (hmotnost), bezpečnostních či mravních důvodů vyloučený z přepravy či přepravitelný pouze za zvláštních podmínek, nedostatečný či vadný obal.

Černý pasažér

- Není jím cestující, který si legálně zakupuje jízdenku až ve vozidle – otázka předepsaného chování tohoto cestujícího... povinnost hlásit se. Samozřejmě se často řeší přírážkou.
- Omyl cestujícího – např. při přestupech.
- Soustavnost kontrol v jednotlivých dopravních prostředcích.
- (autobusy, vlaky, městská hromadná, lodě různých velikostí, letadla).
- Postih – vysazení, pokuta (tzv. přírážka k jízdnému).
- Vzniká za těchto podmínek smluvní vztah? Vážné nehody, kdy se už nedohledávají jízdenky...
- Oprávnění donucovat černého pasažéra (asistence policie apod., vlastní síly dopravce?)

Černý náklad a neodpovídající náklad

- Většinou nikoli úspoře dopravného.
- Otázka splnění kupně-dopravní smlouvy: v zásilce byl kokain, objednali jsme banány...
- Kontroly mohou zdržovat, to může představovat zpoždění při dovozu osob.
- Lze předpokládat, že častější než vyloženě černý náklad bude neodpovídající náklad, který může ohrozit dopravce, ba způsobit dopravní nehodu.
- Odpovědnost přepravce vůči dopravci...

Překračování hranic při přepravě

Osobní doprava

- Pasové kontroly.
- Povinnosti dopravce na nevpuštění (z toho vyplývající kontroly dopravce či z jeho vůle a zájmu), povinnost dopravit zpět.
- Mohla by zahrnovat též černého pasažéra.

Nákladní doprava

- Celní a speciální kontrola.
- Úhrada cel v souvislosti s přepravou.
- Role přepravce při vyřízení celních a dalších srovnatelných náležitostí.
- Přepravce jako zástupce prodávajícího/odesilatele a kupujícího/příjemce.
- Řešení nevpuštění vyloučeného zboží.

Uložená povinnost přepravy osob a nákladu

- Policisté a další činitelé státu.
- Může sloužit bezpečnosti na palubě a tudíž mohou přepravci vítat.
- Může však představovat též pro přepravce zátěž.
- Dokonce může dosahovat stupně narušení záměrů přepravce...
- Obecně a za krizových situací.
- Otázka hrazení takové uložené přepravy.
- Ústavní právo na majetek, skryté zdanění...
- Poměry v jednotlivých státech

Stát a jeho podniky jako přepravce

- V Česku je řada přepravců ve veřejném vlastnictví: bez ohledu na právní formu (obchodní společnost, příspěvkové organizace).
- Právo nerozlišuje přepravce...
- Stát či jiný nositel veřejné moci zajišťující přepravu osob či nákladu při plnění svých úkolů: školní autobusy, eskorta vězňů, přeprava vojáků, hasiči. Mohou přepravovat v případě potřeby, zejména za stavů nouze, též civilisty. Tato přeprava může být nasmlouvaná. Může být rovněž mezinárodní (hromadná repatriace). Podobně může být převážen zvláště důležitý materiál či zajišťován jeho převoz.
- Taková přeprava se může, ale nemusí považovat za přepravu smluvní.
- V jednotlivých státech mohou být různé zvláštní úpravy a výklady obecných úprav. V Česku nemusí být vždy jasno.

Hraniční kategorie – je to pořád ještě přeprava osob/nákladu?!

- Doprava sebe a příbuzných/blízkých zjevně přepravou není.
- Za přepravu bychom neměli považovat spolujízdu zahrnující podíl na nákladech (ba naopak, měla by se z ekologických důvodů podporovat).
- Platí to též pro tu zprostředkovanou pomocí.
- Rovněž pro nákladní přepravu po sousedsku, sousedkou výpomoc.
- Ovšem Uber nelze nepovažovat za, jestliže provozovatelé přepravy se jím živí: je to přepravní smlouva s veškerou ochranou?
- Regulace / restrikce Uber.
- Problém může nastat při dopravních nehodách, zločinech apod.

Závěrečné konstatování

- Povaze smluvních závazků se nemusí věnovat pozornost, pokud se přeprava daří...
- Jakmile však nastane nějaký problém, tak zjišťujeme, jaký byl režim dopravy, zda šlo o přepravu či nikoli.
- Režim odpovědnosti se totiž může odlišovat.
- Nemusí to být vždy zjistitelné: např. při dopravních nehodách prostředků hromadné dopravy se nebude zjišťovat, kdo byl oprávněný cestující.

Spedice

- Spedice – neoficiální označení zasilatelství.
- Zajištění přepravy a souvisejících služeb, skladování, balení, obáلكování, rozdělování.
- Zasilatelství: obstarání přepravy, ale také skladování, balení věcí, pojištění prostřednictvím různých dopravců.
- U balíčků a dopisů roznos/vyzvednutí zabezpečuje též pošta.
- Jaké je rozhraničení s činností pošty?

Provoz dopravního prostředku

-
- Pro převážení osob nebo nákladu na objednávku a podle pokynů.
- Sjednává se obvykle na určitý čas.
- Úhrada může zahrnovat pohotovost / čekání a dopravu...

Pronájem dopravního prostředku – individuální

- Pronájem automobilu.
- Děláme běžně při pobytech v zahraničí, kam jsme nedojeli vlastním vozem.
- Typická smluvní ujednání.
- Pozornost řidičským oprávněním: a jejich platnosti v zahraničí...
- Nutnost uvědomit si odlišná pravidla pro
- Vymezení používání těchto dopravních prostředků nájemcem.
- Pozornost dopravním nehodám.

Komerční pronájmy dopravních prostředků

- Řada dopravců má dopravní prostředky na leasing.
- Dopravní prostředky zastavené bankám jako záruka za splátky či další dluhy přepravců? Jak vypadá zajištění dluhů?
- Samozřejmě myslitelné jsou pronájmy dopravních prostředků v případě potřeby mezi jednotlivými dopravními podniky.
- Jaká mají dopravní podniky v tomto směru mezi sebou dlouhodobá ujednání? Nebo jednají podle potřeby? Zasahují do tohoto nějak státy za účelem zajištění.

Zájezd

- Souhrnná doprava a další služby – ubytování, stravování, vstupy na památky, pojištění, spoje a další.
- S ohledem na význam pro obyvatelstvo, problémy zvláštní
- Organizátor zájezdu, využívající přepravu či provoz dopravního prostředku.

Parkování dopravního prostředku

- Ideál: vlastní garáž či parkovací státní jako druh stavby...
 - Parkování: nedostatek parkovacích míst.
 - Zpoplatněné parkování jako řešení.
 - Zpoplatnění parkování na ulicích (Brno – modré pruhy).
 - Ad hoc a komerčně provozované parkoviště, ba parkovací dům.
 - „Umožnění parkování jako přivýdělek...
-
- Jak vypadá a jaký právní rámec má parkování v železniční, letecké, námořní a říční dopravě?

Oprava a údržba dopravního prostředku

- Poměrně významný sektor služeb doprovázející dopravu.
- Faktická a formální nepojízdnost – viz dopravní prostředek,
- Nutnost odtahu (asistenční služby)
- Omezená pojízdnost.
- Vlastní oprava – co se smí všeobecně, co se naopak nesmí, co je podmíněné v rámci záruky vozidla, vlastní amatérská.
- Vyhledání servisu – autoservis, částečný pneuservis, event. Smlouva o dílo.
- Vlastní profesionální opravny u dopravních podniků.
- Analogie v železniční, letecké, námořní a říční dopravě. Zde větší dopravní podniky provozují vlastní údržbu a vlastní opravu, byť třeba nikoli všechnu.
- Míra právem požadované a vlastní evidence oprav...

Kontroly dopravního prostředku

- Předepsané veřejným právem.
- Kontrolní instituce.
- Činnost je nicméně privatizovaná.
- Provádějí se nicméně na základě smlouvy, za úhradu zájemce.
- Zásada kontroly: musí být korektní, neovlivněná úhradou.

Koupě dopravního prostředku – nového

- Představuje velkou investici jak pro jednotlivce, tak pro podniky a instituce, včetně státu.
- Záruční doba – často delší než zákonná.
- Otázka odpovědnosti za opotřebení a za vady, při nesprávném použití, při nehodách.
- Nucení k údržbě v autorizovaných („značkových“) servisech.

- Velké dopravní prostředky: nákladní auta, autobusy, lokomotivy, vagóny a soupravy, lodě a letadla: častá spolupráce při údržbě a opravách.
- Poruchovost jako sledovaná veličina významná pro cenu, možnost vrácení.

Koupě dopravního prostředku – použitého, ojetého

- Značná část obyvatelstva, ale též podniků a institucí nepotřebuje.
- Opotřebení viditelné.
- Opotřebení skryté jako riziko nesené.
- Odrážející se v ceně.
- Výprodej podnikových automobilů zaměstnancům apod. jako výhodnější...
- Dopravci a dopravní podniky běžně přeprodávají nákladní automobily.
- Předmětem obchodu může být též dopravní prostředek, který je natolik opotřebený, závadný, nezpůsobilý provozu.
- Otázka zjevnosti či skrytosti této skutečnosti...

Koupě dopravního prostředku na splátky (leasing)

- Individuální leasing – automobil na splátky...
- Prodejce využívající vlastní kapitál.
- Nebo investor.
- Vymezení.
- Vyjasnění, kdy dochází k přechodu vlastnictví. Pokud ještě před splacením, může být předmětem zástavy.
- Možnosti ukončení – při nesplácení, při nezájmu dál využívat.
- Stává se z toho zpětně pronájem dopravního prostředku?

Skladování nákladu

- Zdržení je většinou nežádoucí.
- Může tomu však být též jinak, právě naopak.
- Odesílatel či příjemce mohou mít zájem na skladování.
- Skladování v dopravních prostředcích a jejich neuvolnění může být předmětem zpoplatnění, protože zatěžuje kapacitu.
- Skladování v budovách v rámci dopravní infrastruktury.
- Smluvní typ: nájem? Co zabezpečování požadavků?

Vazba na prodej/koupi zboží I – vnitrostátní

- Zde lze jen odkázat na (věřme) podrobné a pečlivé probrání kupní smlouvy a smluv podobných (směna, nájem) v jiných publikacích a kursech.
- Přesto je dobré si uvědomit jednotlivé souvislosti.
- Rozvoz zboží vlastními dopravními prostředky, svoz zboží vlastními prostředky.
- Prodejce (výrobce, velkoobchodník) a kupující (individuální stejně jako korporátní/institucionální) často komunikují na dálku, dopravu od prodejce ke kupci (výrobce ke spotřebiteli) zprostředkuje dopravce zboží.

Vazba na prodej/koupi zboží II – mezinárodní obchod

- Zde se u řady (ale ne všeho) zboží uplatňuje Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží.
- Jak tato úmluva zakládající přímou úpravu reaguje na dopravu, resp. přepravu?
- Doložky INCOTERMS jako zjednodušení mezinárodního obchodu zbožím
- Jednotlivé doložky vymezují zabezpečení dopravy prodávajícím, resp. kupujícím.
- Kdo vyřizuje problémy vzniklé při přepravě?